

5-6 osztályosoknak:

- Magyarország lakossága 1848-ban 1 004 229 fő volt. Ekkoriban 3 946 259 német, szlovák és román élt hazánk területén. De még így is 392 049-cel kevesebben voltak, mint a magyar anyanyelvűek.

Hány egyéb nemzetiségű ember élt még hazánkban?

7-8 osztályosoknak:

- 1848-ban Magyarországon a magyar anyanyelvű lakosság 20%-ánál 347 607,4 fővel több román élt. A magyar lakosság 1/4-énél 38 185 emberrel kevesebb, vagyis 1046392 német anyanyelvű élt az országban. A ruszin és a szerb nemzetiségnek 1/4-e 251 255,5 fő.

Hány magyar, román, német ruszin és szerb lakosa volt az akkori Magyarországnak?

VII. állomás:

- A hetedik „újságíró” rajzolja meg vázlatosan a pákozdi csata felvonulás előtti térképét. Ezzel sokat segít a korabeli újságolvasónak a tájékozódásban.

Idő: 6 perc   10 pont   Kellék: térképminta összehasonlításul. (L. Képes történelem; Forradalom és szabadságharc).

VIII. állomás:

Itt a nyolcadik — vagy ha ennyien nincsenek, akkor az első — gyerek válaszol 10 pontért. Ha ő nem tudja a helyes választ, akkor a csoport segíthet. De ekkor a helyes válasz csak 5 pontot ér.

- Sok a sebesült, kevés a gyógyszer. Egy öreg parasztasszony jó tanácsokat adott a „házipatika” rovat vezetőjének, de az elveszítette a javasolt gyógynövények neveit. A három növény közül legalább egynek kerüljön bele a neve a Pesti Hírlapba.

Az állomásvezető mutassa be a korábban a faliújságon látható képeket. A feladat: Ismerd fel, nevezd meg a növényt, és mondd el a gyógyhatását!

Idő: 3 perc   10 pont   Kellék: 3 kép.

Az „Akasszátok fel a királyokat!” c. vers két szakaszát mondja el egy csoporttag!

Értékelés: 0—10 pont.

A Pesti Hírlap 1848. szeptember 25-i száma a közreműködéseikkel elkészült. — Adjátok le a menetleveleket!

Értékelés.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Mialkovszky Erzsébet: Korok, divatok, Kolibri könyvek, Móra Könyvkiadó, 1978.
2. Isépy—Gyurkó: Gyógynövények, Búvár zsebkönyvek, Móra Könyvkiadó, 1979.
3. Márkus István: Forradalom és szabadságharc 1848–49, Képes történelem, Móra Könyvkiadó, 1966.
4. Dr. Babos Emese—Szobolevszki Sándor: Magyarország története, Tankönyvkiadó, 1987.

DR. FELEKY GÁBORNÉ

Kodály Téri Általános Iskola
Szeged

A napközis nevelő helyzetéről

A társadalmi viszonyok hatása elsősorban a pedagógusok társadalmi státuszának jó ideje tartó csökkenésében nyilvánul meg. Ez a folyamat az általános iskola kötelezővé válásával, továbbá a nők tömeges munkába állásával vette kezdetét. Ennek hatása nemcsak abban állt, hogy a napközi otthonok iránti igényt növelte, hanem a pedagógusok számának nagymértvű

emelkedését eredményezve egy sajátos szociológiai spirált indított el. A pedagógusok relatív „ritkaságának” megszűnését követő presztízsüllyedés a pálya elnőiesedésével összefonódva egymást kezdték erősíteni. A folyamat végeredményének mutatói (pl. a pedagógusbérek, a pedagógusfoglalkozás presztízse a közvéleményben) jól ismertek. Ilyen feltételek mellett a pedagógusszerep szociológiai tartalmának átalakulása nem hagyta érintetlenül a napközis nevelő helyzetét sem.

Átalakultak a szakma **tekintélyviszonyai**. A társadalmi modernizáció fokozatosan mossa alá a tekintély pozicionális alapjait, szakmai teljesítménykényszerrel helyettesítve azt. A tanár tekintélye kifelé már nem megkérdőjelezhetetlen — ahogyan a szülőké sem. A tekintélyt nagy erőfeszítésekkel járó szakmai (oktatói és pedagógiai) teljesítménnyel teremtheti meg, bár pozicionális eszközök is rendelkezésére állnak. Ne feledjük: tanár és tanuló viszonya alá-föl-érendeltségi viszony, fenntartva a tanuló függő helyzetét. Ezt a helyzetet leginkább a tanár kezében lévő osztályozási lehetőség jelzi. A *napközis* nevelő sajátos helyzete tükröződik abban, hogy az ő számára ez utóbbi lehetőség nem áll rendelkezésre.

Részéről a tekintélyteremtés fokozott nehézséget jelent, ő csak szakmai teljesítményre támaszkodva alapozhatja meg tekintélyigényét. A napközis a szülők szemében: végső fokon „kolléga”, akivel lényegében „horizontális” viszonyban állnak; tudását átláthatónak és megítélhetőnek tartják, hiszen nem választja el őt tőlük egy számukra érthetetlen szakmai nyelv (mint pl. az orvosok esetében). Ezt a szülőktől „kapott” státuszt az intézményi mechanizmusok még segítenek is megerősíteni. Leginkább azzal, ahogyan az anyagi és erkölcsi presztízst intézményen belül elosztják. Ez többnyire azt jelenti, hogy a napközis az iskolai tevékenységek **presztízhierarchiájának** legalacsonyabb fokán áll.

Ennek egyértelmű mutatója, hogy a napközi otthonban dolgozó nevelők között az átlagosnál magasabb a *nyugdíjasok és a képzés nélküliek aránya*. A tanítók és a tanárok zöme a nem tanórai feladatok ellátását csak kényszerűségből vállalja, sokszor nem ért ezekhez, sőt gyakran megalázkodnak érzi. A napközis iskolán belüli presztízisének csökkenése nem túl nagy kedvet ébreszt ennek a hivatásnak a gyakorlásához. Talán majd az anyagi megbecsülés. A „*tanári fizetések kérdése* azonban csak egy szelete az értelmiség méltatlan és megalázó jövedelemszintjének, noha a nemzet nevelői még ezen belül is megkülönböztetetten hátrányos helyzetűek”. [1] Úgy tapasztaljuk, hogy a *napközis pótlék megszűnése* a pályakezdőket méginkább elriasztja attól, hogy ezen a területen vállaljanak állást. [2] Vagy vegyük példának a *túlmunkát*. „Az iskolaügy struktúrája a túlórák díjazásában is kifejezi, hogy hol látja a hierarchiában a tanító-nevelő munka gyakorlatának helyét. Ugyanis egyedül itt jár az alapóradíjnál kevesebb óradíj a túlmunkáért, minden szakmák és mesterségek között egyedül csak itt.” [3] Csak a pedagógus teszi meg, hogy pl. nyári szabadsága terhére a Napsugár táborban napközis munkát végez öt napon keresztül 8—16 óráig, nettó óradíja 37,50 (1992-ben), s közben napi 40 forintot buszjegyre költ, amikor a tanulókat városi programra viszi.

Az intézményen belüli presztízhelyzetre világít rá a *munkaidővel* kapcsolatos szabályozás gyakorlata. 1992-es rendelet mondja ki, hogy a megadott óraszámban dolgozó napközis nevelők munkaideje — a tanórákhoz hasonlóan — hatvan percnél rövidebb órákban értendő. Ezt az iskolák a napközis pedagógusok munkakörülményeinek javítási lehetőségeként is felfoghatták, pl. a tanóra hosszát véve alapul. Előfordult azonban olyan megoldás is, hogy névleges időcsökkentést alkalmaztak: 58(!) perces órákban számoltak, annak ellenére, hogy a nagyobb csökkentés sem járt volna anyagi konzekvenciákkal az iskolára nézve.

Az érdekek irányította munkahelyi magatartás elfogadása a világban ma már természetesnek mondható, kivéve a pedagógusi pályát. Itt a többletmunka elhárítása egy másik kolléga további megterhelését jelenti („valakinek meg kell csinálnia”), a teljesítménymegvonással való fenyegetőzés („sztrájk”) pedig morálisan is elítélést kap, hiszen elsődleges vesztese az ártatlan gyerek és szülő.

A munkaerővel való racionális gazdálkodás hiánya miatt a pedagógusok bérének alakulása kevéssé függ munkájuk minőségétől és intenzitásától. Miután a tényleges tanári teljesítmény egyáltalán nem, vagy csak tökéletlenül mérhető, a jutalmazások, a rendkívüli fizetésemelések, a minősítések alkalmával az elbírálás alapjává a formális és a többé-kevésbé *mérhető*

szempontok (pl. a szabadidőnek a munkába bevitt hányada) válnak. A *napközis* a „mérhetőségi versenyben” is hátulra szorul. Látszólag a napközis nevelő a munkaidején túl nem tölt időt tanítványaival. Mivel azonban nevelőmunkájának kiinduló feltétele a tanulók megismerése, mégis részt vesz azok napközön kívüli programjaiban. Így tölt el egy estét egyik gyerek karateedzésén, a másik önvizsgáján; egy vasárnap délutánt a művelődési házban a balettvizsgán; egy látogatja meg egy szombatján a színiképzőben tanuló diákját, a másikat labdarúgóedzésen; egy hétvégén szurkol az Ifjúsági Házban a „Ki mit tud?”-on szereplő diákjának, szombatonként a Százszorszép Gyermekház rendezvényein vesz részt a gyerekekkel; rendszeresen tartja a kapcsolatot a négygyermekes szülővel, aki sosem tud eljutni a szülői értekezletre, fogadóórára; megy a többnapos osztálykirándulásra, vasárnap színházba a csoportjával; iskolai falújságot, kiállítást készít a szabadidejében stb. Nem kötelező, hanem önként vállalt többtelep-erőfeszítések ezek, de miután a tanár nem kívánja „dobra verni”, így semmilyen értékelési rendszerben sem jelennek meg.

A fentiekkel függ össze a **karizmatikus teljesítmény intézményi ellenőrzésének kísérlete** is. Azért marad kísérlet, mert a pedagógus egy előre nem kalkulálható, kiszámíthatatlan közeggel áll szemben, amelyen karizmatikus teljesítménnyel kísérlet meg úrrá lenni, s ez a teljesítmény nehezen mérhető vagy értékelhető. De mérhető pl. az osztályból a folyosóra kiszűrődő zaj — függetlenül az odabent munka minőségétől —, s így a munka tartalmi elemei helyett felértékelődnek a formális mozzanatok, mint pl. a tanárban való üldögélés. A *napközis* nevelő egyébként is kirakatban van, a napi kb. öt órából négy órán rendre „látogatói” vagy „megfigyelői” vannak: legyen az felettes, kolléga vagy éppen egy laikus pedagógus, azaz szülő. Munkája tehát a nyilvánosság előtt zajlik.

Az egész szakmát jellemzi a **szakmai professzionalizáció hiánya**. A pedagógusok túlnyomó többségét nem érik folyamatos szakmai kihívások, nincs rákényszerítve állandó képzési tréningre. A helyzet ma még az, hogy a pedagógusok a diploma megszerzésével egyszer s mindenkorra szerezte meg az átadni való tudásanyagot: nincs tehát erkölcsi amortizáció, nincs intézményes megújítási kényszer. A *napközis* szakterület e téren ismét csak sajátos helyzetben van: napközis képzés gyakorlatilag nem létezik. A tanár napközisnek nem készül, legfeljebb azzá lesz. Érthető szemlélet, ha az iskolák nem érdekeltek a napközis nevelő továbbképzésben, hiszen annak kézzelfogható eredménye nem lesz. A szülő ugyanis választhat: közeli iskolát, esetleg olvasástanítási módszert, kislétszámú osztályt, tagozatot, tanítónéit stb. De nem választ napközit, azt adottságként kapja. Az iskolákat jegyzik és minősítki szaktárgyi versenyek, sporteredmények, továbbtanulási arányok stb. alapján. A napközis élet szerint nem.

Miután a teljesítménymérés lehetősége szerény, szempontjai elmosódottak, s a szakmai professzionalizáció hiányzik, szükségképpen van jelen az **előmenetel hiánya**. Az iskolában a feladatok horizontálisan megosztottak: az igazgatási szervezet struktúrája „lapos” (lényegében 1-2 hierarchikus szintet tartalmaz), s nincs kiépült formális szakmai hierarchia. Nincs tehát szakmai teljesítmények mentén történő előrejutás.

A *napközis* nevelő egyetlen előmeneteli lehetősége, ha szaktanár lesz, hacsak nem akar pályát módosítani. A munkakörén belüli emelkedése szinte kizárt. Nemcsak az előmenetellel kilátástalan, hanem pályáját az **egzisztenciális bizonytalanság** lengi körül. Kettős értelemben is létbizonytalanságban van. Egyrészt osztozik szaktanár kollégáival a **munkanélküliség** jelentette fenyegetettségben, másrészt számolnia kell magának az **intézménynek a megszűnésével** is. Az emelkedő térítési díjak fokozatosan szűkítik a napközit igénybe vevők körét. Sok szülő nem tudja vagy éppen nem akarja ilyen feltételek mellett napközibe járattatni gyermekét, s más — a gyerek számára távolról sem kedvezőbb — megoldásokat talál. Így módon a napközis létszám csökken, csoportok összevonására kerül sor, s egészen alacsony létszám esetén az iskolai napközi meg is szűnhet. Ez egyelőre csak veszély, de az már ma is gyakorlat, hogy egyes iskolák anyagi lehetőség híján csak a legkisebeknek biztosítanak napközis ellátást. Így magának az intézménynek a léte is bizonytalanra vált.

Ilyen körülmények közepette már-már illuzórikusnak hat a **mindennapok felfüggesztésének követelménye**: a tanár tevékenységében az értékmotivált munkahelyi magatartás fojtja el az

érdekmotiváltat. Legyen a nevelő az erkölcsi autoritás letéteményese, magasztos értékek közvetítője, minta és példakép.

A napközi nevelők *helyzetének javítása* — éppen a sokirányú összefüggések miatt — összetett problémát jelent. Nem elégséges ehhez, ha a társadalom, illetve az oktatásirányítás (pl. a közigazgatási törvényben) *tisztázza a napközivel kapcsolatos elvárásait, s biztosítja a hatékony működés feltételeit*, pl. a napközis tanári képzést és továbbképzést. Nehezebb feladatot jelent *a szakma belső értékrendjének átalakítása*. Az értékrend megváltozását természetesen leginkább a *szakmai önszerveződés* (klub, folyóirat, érdekképviselő stb.), továbbá az önként vállalt, egyenletesen *magas színvonalon végzett*, s így a külső szemlélők által kevésbé támadható *napközis nevelői munka* segítheti.

IRODALOM

- [1] Beke Kata: Jelentés a kontraszelekcióról, Magvető, Bp. 1988. 167. o.
[2] Szabó G. Mária (szerk.): Az egésznapos nevelés tapasztalatai, JGYTF, Szeged, 1989. 22. o.
[3] Beke Kata: i. m. 167. o.

Tisztelt Előfizetőinkhez!

Mindenképpen bízunk abban, hogy továbbra is töretlen támogatói, előfizetői maradnak lapunknak. Ennek reményében kérjük tisztelettel minden kedves Előfizetőnket, hogy az 1993. évi előfizetési díjat, azaz 200 forintot az alábbi számlára befizetni szíveskedjék: OTP körzeti fiókja, Szeged, Aradi vértanúk tere, 289-98008-666. sz., jóváírandó a Módszertani Közlemények 393. sz. számlájára. Köszönjük.

Azt is hálás köszönettel vennénk Iskolaigazgatóinktól, Tanárkollégáinktól, Munkatársainktól és kedves Olvasóinktól, ha *újabb előfizetőket is toboroznának*. Ez folyóiratunk folyamatos megjelenése, életben maradása szempontjából rendkívül fontos lenne! Minden ebbéli fáradozásukat előre is köszöni a

**MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK
SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA**